

НАУКОВІ ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Артем'єва Н.П.

(студентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Науковий керівник – д. ю. н., професор Ю.Д. Притика

Анотація: У статті розглядаються особливості запровадження відповідного інституту в зарубіжних країнах та здійснюється порівняння із сучасними вітчизняними реаліями; систематизовано підходи щодо визначення принципів, моделей, переваг і недоліків медіації як примирної процедури; аналізується сучасний стан законодавства у сфері вирішення правових спорів, визначено передумови запровадження медіації в Україні.

Ключові слова: медіація, альтернативні способи вирішення спорів, медіатор, примирення, медіаційна процедура, конфлікт.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности внедрения соответствующего института в зарубежных странах и осуществляется сравнение с современными отечественными реалиями; систематизированы подходы к определению принципов, моделей, преимуществ и недостатков медиации как примирительной процедуры; анализируется современное состояние законодательства в сфере решения правовых споров, определены предпосылки введения медиации в Украине.

Ключевые слова: медиация, альтернативные способы разрешения споров, медиатор, примирения, медиационных процедура, конфликт.

Artemyeva N.P. The Prospects to establishment of mediation in Ukraine.

One of the tasks of modern judicial policy is to create conditions to ensure access to justice, improving its quality. The proposals to introduce the relevant legislation to implement the concept of mediation in civil procedural law of Ukrainewere developed. In its decision more attention should be paid to the development of alternative methods of settling disputes, including mediation, which is one of the main areas in our country.

That is why the need for a new institution of court settlement of the dispute – mediation procedure "alternative way of resolving legal dispute", which is caused by the need to understand the essence characteristics, principles of operation, the city system settlement and resolution of disputes.

There is a need for deeper understanding, systematization and summarizing the available material, develop on this basis, proposals for improving the civil procedure law, which is necessary for a modern legal theory and practice. These circumstances led to the relevance of the chosen topic and identified the need for its detailed study.

Conduct a comprehensive reform of the system of protection of rights and interests of the person searching qualitatively new methods of protection of violated, unrecognized or disputed rights, freedoms and interests of implementing procedures for resolving private disputes through mediation at the legislative level and improving existing procedural laws are really relevant issues in existing realities of the domestic legal system. Currently the Verkhovna Rada of Ukraine at least there are two law "On mediation" actively discussed community, on a scientific level the lack of thorough research institute of mediation in civil proceedings, which could be a reference to the regulatory introduction of mediation in civil trial Ukraine .

Keywords: mediation, alternative dispute resolution mechanisms, the mediator, conciliation, mediation procedure conflict.

Сучасний стан українського суспільства та зростання кількості різноманітних по своїй природі конфліктних ситуацій, що неминуче виникають між учасниками приватноправових відносин на підставі суперечності їх особистих інтересів, потребують створення чіткого механізму врегулювання даних протиріч для запобігання їх подальшого розвитку. В Україні проводитиметься робота з вивчення можливості і доцільності внесення змін до національного законодавства, які б дозволили запровадити європейську практику посередництва при вирішенні в судах господарських та цивільних спорів. Зокрема, по гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу та взятими на себе Україною міжнародних зобов'язань.

Окремі вчені зазначають про вже наявне велике поширення медіації в цивільно-правових спорах в Україні. Зокрема, Т. М. Худякова, представник Українського центра медіації вказує, що «медіація в нашій країні не просто існує, а поступово стає популярною» [10]. Але такий підхід є виключенням із загальної тенденції українських дослідників, які не погоджуються із думкою про нормальне функціонування цього інституту у вітчизняній правовій системі. Відповідно нашим завданням у межах

підрозділу буде встановлення основних перспектив і проблем імплементації інституту медіації в українське законодавство, а також аналіз наявних проектів нормативно-правових актів у цій сфері.

У Верховній Раді України було зареєстровано низку законопроектів про медіацію, які суттєво впливають на тенденції та перспективи запровадження цього інституту в національній системі права. Тому актуальність нашої роботи зумовлюється необхідність аналізу цих законопроектів, а також потребою в систематизації існуючих юридичних знань щодо наявних проблем та неузгодженостей у цих проектах.

Окремі науковці звертають увагу на те, що медіація, як певна правова модель позасудового вирішення конфліктів, існувала ще за часів Радянського Союзу. Як приклад зазвичай називають роботу комісій по трудових спорах, товариські суди, або участь партійних, профспілкових, громадських організацій у врегулюванні різноманітних конфліктів [4, с. 1]. На нашу думку, такі твердження є дещо некоректними. Названі форми врегулювання конфліктів подібні до медіації лише з позицій методології розв'язання конфліктів. За своєю сутністю технології медіації зовсім інші. Крім того, необхідно зазначити, що в правовій системі СРСР розв'язання серйозних правових спорів було взагалі віднесено до виключної компетенції державних судів чи установ. Тому правову систему колишнього СРСР необхідно віднести до таких, де медіація між суб'єктами приватного права була офіційно заборонена існуючим законодавством.

Звернемо увагу на те, що станом на квітень 2015 року, досі не існує закону про примирительні процедури або закону про медіацію, що регулює здійснення медіації. Про те можна зазначити що на даний час, не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам здійснювати медіацію. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України держава гарантує можливість кожному будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права [5]. Отже, можемо стверджувати, що в Україні є конституційне підґрунтя здійснення медіації. Деякі фахівці стверджують, що доки в Україні не запроваджено спеціального законодавства, то правові засади здійснення медіації слід визначати через норми наявного процесуального законодавства. Зокрема, йдеться про дію ст. 175 Цивільного процесуального кодексу України, яка безпосередньо присвячена регулюванню правових засад укладання мирової угоди [11]. Приблизно така сама ситуація склалася і в інших пострадянських державах. В таких країнах, як Казахстан, Російська Федерація, Республіка Білорусь вже розроблені і прийняті на обговорення проекти відповідних законів.

Однією з основних проблем запровадження медіації в Україні є відсутність чіткого розуміння, яким чином має здійснюватися її нормативно-правове регулювання. Доволі поширеною є думка, що медіацію слід розглядати як частину судочинства, і проводиться вона має суддею, який отримав на це доручення. Прихильники цієї моделі розвитку вважають, що судова медіація має на меті покращити функціонування правової системи та запропонувати альтернативний спосіб вирішення спору, що дозволяє уникнути таких чинників, як тривалість та дорожнеча судового процесу, його можлива заангажованість, перевантаженість судів тощо [6, с. 15]. Однак, на нашу думку судова модель медіації має застосовуватися у виключних випадках з метою зменшення втручання держави у відносини між сторонами конфлікту.

З іншого ж боку – достатньо багато фахівців категорично заперечують доцільність поглинання існуючою системою правосуддя медіаційних процедур. Вони наполягають на тому, що надання послуг з медіації є абсолютно нормальною комерційною діяльністю. Комерційна, або ринкова, медіація – це процес, у якому примирення осіб здійснює спеціально підготовлений експерт, діяльність якого оплачують сторони. Саме такої точки зору ми дотримуємося з огляду на наявність у медіатора, на відміну від суду, спеціальної підготовки, яка сприяє не лише врегулюванню конфлікту, але й збереженню нормальних як ділових, так і особистих стосунків між сторонами спору.

Крім того, існують також і деякі обґрунтовані побоювання з приводу намагань законодавчо врегулювати медіацію в Україні. Зокрема це пов'язано з гіпертрофованим втручанням держави в суспільне життя населення. На думку деяких фахівців, будь-яка сфера діяльності, що підлягає регулюванню з боку держави, поступово набуває ознак надмірного адміністрування, а іноді навіть припиняє розвиватися. Загальновідомою стала ситуація з медіацією в Румунії. Там до прийняття відповідного закону медіатори розглядали більше 1500 справ на рік, а після – лише декілька десятків [2, с. 160]. Навпаки країни, що належать до системи цивільного права, донедавна виявляли небажання користуватися медіацією на практиці для розв'язання правових спорів. Такі країни загального права, як Німеччина, Австрія, Франція, Данія, Фінляндія, Шотландія, Італія, Польща, Чехія, Словаччина, Македонія, Швейцарія, рухалися важким, звивистим шляхом до поки визнали медіацію як законну й корисну процедуру врегулювання спорів. Найбільш послідовно та інтенсивно до впровадження медіації поставилися Нідерландах [7, с. 100].

Сьогодні складно визначитися яка з відомих в Україні форм медіації – судова чи комерційна найкраще закріпиться в нашій державі. Зрозуміло, що з огляду на євроінтеграційні процеси в Україні ми маємо уважно вивчати європейський досвід розвитку технологій альтернативного вирішення спорів. Відомо, що одним з пріоритетних завдань Ради Європи та Європейського Союзу є надання допомоги державам-членам у здійсненні справедливого правосуддя та розробці альтернативних методів розв'язання конфліктів. Безумовно, така допомога перш за все полягає у виробленні певних стандартів, відповідно до яких держави-члени мусять привести своє законодавство у відповідність до взятих ними правових зобов'язань.

Вважаємо за необхідне додати ще кілька слів стосовно наявної практики застосування процедур альтернативного вирішення цивільно-правових спорів в Україні. Наприклад, в межах програми «Прозорість та ефективність судової системи», що запроваджувався під егідою Ради Європи, був здійснений ряд пілотних проектів щодо розвитку медіації в Україні. Для участі у програмі були обрані чотири суди (Білоцерківський міськрайонний суд Київської області, Вінницький окружний адміністративний суд, Донецький апеляційний адміністративний суд, Івано-Франківський міський суд), на базі яких відбувалося відпрацювання медіаційних технологій у тому числі і в цивільних справах. За період з 05.07.2010 р. по 15.11.2010 р. 83 справи були передані на медіацію, у 50 справах медіація відбулася, у 36 справах медіація закінчилась успішно, і у 33 справах укладена медіаційна угода [1].

Під час впровадження пілотних проектів з медіації в окремих судах в Україні, стало зрозуміло, що потрібен закон про медіацію. Саме тому, у травні 2009 р. під егідою Українського центру медіації було ініційовано створення робочої групи для розробки законопроекту про медіацію в Україні.

Роботу над текстом законопроекту «Про медіацію» було завершено у січні 2011 р., а вже в лютому його було подано на розгляд до Верховної Ради України [8]. Однак згодом цей проект було відкликано.

Так, під медіацією в законопроекті розуміється процедура позасудового вирішення конфліктів їх сторонами на засадах добровільності, самовизначення та рівності сторін, конфіденційності, незалежності та неупередженості із залученням медіатора, що спрямована на самостійне досягнення сторонами рішень щодо позасудового врегулювання конфлікту в порядку, передбаченому Законом. Наведене визначення медіації, насправді, не містить жодних новел. Аналогічні визначення, можливо з певними відмінностями, містяться у багатьох законах про медіацію в інших країнах. Проте звертаємо увагу, що таке визначення регулює лише питання позасудової, недержавної медіації. Водночас, судова модель медіації в цивільному процесі України взагалі не регламентована жодним з проектів. Як нами вже було зазначено, в окремих категоріях спорів медіації повинна носити обов'язковий характер і супроводжуватися впливом у тому числі і судді.

Щодо можливості застосування медіації на етапі, який передує зверненню до суду чи іншого органу, повноваженого розглядати відповідний спір, здається, ніколи ні в кого запитань не виникало: усі фахівці сходяться на думці, що застосування медіації на цьому етапі є не тільки можливим, а й навіть бажаним. Що ж до можливості застосування медіації в цивільному процесі на етапі, коли спір вже розглядається компетентним органом, то пропонуємо звернути увагу на вітчизняний правовий інститут мирової угоди сторін, чого власне і допомагає досягти медіації.

У ч. 3 ст. 31 Цивільного процесуального кодексу України сьогодні містяться норми, що дозволяють сторонам укласти мирову угоду на будь-якій стадії цивільного процесу [12]. Більше того, в цивільному процесі навіть передбачено проведення судом попереднього судового засідання у справі, в тому числі з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду. Для врегулювання спору до судового розгляду суд з'ясовує: чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду тощо. Далі, розпочинаючи розгляд справи по суті, головуючий суддя знову пояснює сторонам можливість укладення мирової угоди. Таким чином, доходимо висновку, що в цивільному процесі можливість мирного врегулювання пору його сторонами не лише передбачена, а й можна говорити про те, що їй надається перевага.

Якщо сторони після подання позову до суду все ж вирішили укласти мирову угоду, то їм необхідно враховувати певні законодавчі обмеження, що до такої угоди: мирова угода може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета позову. Якщо умови мирової угоди суперечать закону або порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди та продовжує судовий розгляд.

З наведеного слідує, що у цивільному процесі на будь-якому етапі вирішення спору сторони і сьогодні можуть просити суд надати їм час на укладення мирової угоди. При цьому законодавство не обмежує сторін у тому, яким чином вони використають наданий їм час: шляхом проведення переговорів, чи звернення за допомогою до посередника, або медіатора. Між тим, якщо сторони звернуться до медіації та за її результатами напружують для себе взаємовигідне рішення спору, в умовах за відсутності спеціального законодавства про медіацію вони повинні будуть назвати свою угоду, укладену за результатами медіації, мировою угодою і подати її в суд на затвердження, або ж просто домовитися, що позивач відмовиться від свого позову в суді.

Зазначимо також, що право сторін на укладення мирової угоди не обмежується одним лише провадженням в суді першої інстанції. Відповідно до ст.ст. 306, 334 Цивільного процесуального кодексу України, сторони можуть укласти мирову угоду також на стадії апеляційного та касаційного перегляду справи, незалежно від того, хто подав апеляційну та касаційну скарги [12]. Більше того, укладення мирової угоди дозволяється і на стадії виконання остаточного рішення суду, яке набрало законної сили. Так, мирова угода, укладена між сторонами, або відмова стягувача від примусового виконання у процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її до суду за місцем виконання рішення для визнання. Суд має право перевірити і не визнати мирову угоду або не прийняти відмови стягувача від примусового виконання, якщо це суперечить закону або порушує права чи свободи інших осіб. За результатом розгляду мирової угоди або відмови від примусового виконання суд постановляє ухвалу.

Отже, з прикладів функціонування в Україні інститутів мирової угоди та примирення вбачається, що застосування медіації вже сьогодні є можливим на будь-якій стадії спору доти, поки остаточне рішення, винесене компетентним органом по його суті, не буде виконане в повному обсязі. Більше того, чинне законодавство містить чіткі вказівки щодо того, як оформити примирення сторін, і що стається із судовою справою або відкритим виконавчим провадженням у випадку укладення сторонами мирової угоди.

Враховуючи наведене, у законопроекті «Про медіацію» авторами запропоноване таке формулювання: «Сторони у конфлікті (спорі) мають право погодитися вирішити його шляхом медіації в порядку, передбаченому Законом, як у випадку, коли конфлікт не передається на розгляд компетентному органу, так і у випадку, коли компетентним органом розпочато розгляд відповідного спору, але в будь-якому випадку до моменту виконання у повному обсязі остаточного рішення у справі, винесеного компетентним органом» іншим законопроектом визначаються сторони [8]. При цьому слід звернути увагу, що запропонована редакція законопроекту розрізняє терміни «конфлікт» і «спір», що, на думку авторів, також має важливе практичне значення.

Отже, законопроект вводить більш загальний термін «конфлікт», визначений авторами як реальні або такі, що видаються реальними, суперечності між двома або більше особами (як фізичними, так і юридичними)[8], який звужується до «спору» в тому випадку, коли сторони передають його на вирішення до органу, який на підставі закону або відповідно до угоди сторін наділений повноваженнями приймати обов'язкове для сторін рішення по суті конфлікту. У спорі, як це передбачено законопроектом, його сторони є ще досить вільними у пошуку шляхів вирішення власних суперечностей: вони не зв'язані часовими межами, вимогами законодавчих формальностей тощо. Водночас конфлікт, переданий на розгляд до суду, автоматично звужує можливості сторін, адже у справу вступають чисельні формальні чинники, як, наприклад, визначені законом способи захисту порушених прав та інтересів сторін, строки розгляду справи судом, тягар доказування, обов'язковість судового рішення, використання інституту примусового виконання тощо. Вказане приводить до необхідності узгодження положень законодавства про медіацію до норм чинних нормативно-правових актів України, що регулюють порядок розгляду спорів.

Водночас угода про результати медіації спору, за законопроектом, укладається у кількості примірників відповідно до кількості сторін медіації – по одному для кожної сторони, а також один додатковий примірник для компетентного органу, в провадженні якого перебуває відповідний спір. Угода про результати медіації спору, при цьому набиратиме чинності в день її затвердження органом, в провадженні якого перебуває відповідний спір, якщо інше не передбачено чинним законодавством України. Запропонована особливість укладення угоди про результати медіації спору викликана саме вимогами чинного законодавства України, яке, серед іншого, передбачає необхідність перевірки судом змісту мирових угод, укладених сторонами під час розгляду справи, а також встановлює умову щодо визнання та/або затвердження судами укладених мирових угод тощо.

Тим не менш, не дивлячись на велику роботу з розробки проекту Закону про медіацію, Верховною Радою України шостого скликання не було прийнято даний проект за основу. Також, у Верховній Раді України зареєстровано два законопроекти про медіацію: № 2425а від 26.06.2013 р. та № 2425а-1 від 03.07.2013 р.

У проекті № 2425а пропонується визначити правові засади організації та здійснення медіації «як процедури альтернативного, добровільного врегулювання спорів, вирішення конфліктів шляхом ведення переговорів між сторонами конфлікту (спору) за допомогою одного або декількох медіаторів (посередників) з метою досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення про врегулювання конфлікту (спору) або усунення спричиненої конфліктом (спором) шкоди» [9]. Прийняття проекту, на думку його авторів, дозволить суттєво зменшити навантаження на суддів та судові органи, оскільки більшість конфліктів (спорів), до яких застосовуватиметься медіація, матимуть вирішення і не потребуватимуть у подальшому доведення справи до судового провадження.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України, погоджуючись в цілому з необхідністю законодавчого врегулювання медіації як ефективного позасудового способу вирішення певних спорів (конфліктів), висловило низку зауважень і пропозицій щодо змісту проекту.

По-перше, Головне управління не вбачає необхідності у включенні до закону про медіацію окремої норми з визначенням змісту основних термінів, які в ньому застосовуються. Це пояснюється тим, що певна частина з них є загальновідомими та не наповнені якимось специфічним змістом. Зокрема, це стосується таких термінів, як «конфлікт», «спір», «сторони медіації», «договір про проведення медіації», «медіаційне застереження» тощо. У зв'язку з цим пропонуємо змінити назву статті 1 на «Медіація», обмеживши її зміст визначенням цього терміну. [3] Ми не можемо погодитися із такою думкою з огляду на вже зазначені вище суттєві відмінності в поняттях «конфлікт» і «спір». Тому, на наш погляд, визначення змісту основних понять має бути включене до закону про медіацію в цивільному процесі як традиційна складова більшості вітчизняних законодавчих актів.

По-друге, Головне управління вважає, що сфера застосування медіації в проекті визначена недостатньо детально. Зокрема, на думку управління, з метою запобігання дискредитації медіації шляхом зловживань при її використанні, було б доцільним певним чином обмежити застосування медіації, наприклад, у спорах, які не можуть розглядатися у третейських судах відповідно до статті 6 Закону України «Про третейські суди». Крім того, управління звертає увагу, що медіацію недоцільно застосовувати у спорах, стороною яких є держава, територіальна громада, їх органи, державні та комунальні підприємства, неповнолітні особи, особи з обмеженою дієздатністю тощо. Сумнівним, з огляду на можливість використання медіації для легалізації правопорушень, виглядає її застосування, наприклад, у спорах щодо земельних ділянок або інших об'єктів нерухомості.

Варто також звернути увагу на необхідність чіткого визначення співвідношення між положеннями проекту та положеннями Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», в якому передбачено використання окремих елементів медіації для вирішення таких спорів, зокрема, участь у їх вирішенні незалежних посередників. Дійсно, варто погодитися із таким зауваженням з огляду на необхідність якісної та суцільної імплементації норм про медіацію в цивільному процесі у вже наявну нормативно-правову базу. Очевидно, що наявність будь-яких колізій або незрозумілих положень законодавства може призвести до цілковитого відмирання інституту медіації в цивільному процесі ще на етапі його формування.

Також, на думку управління, у проекті недостатньо чітко врегульовані питання професійної підготовки медіаторів та організації їх професійної діяльності. У першу чергу, йдеться про необхідність встановлення вимоги щодо наявності у професійних медіаторів вищої освіти, зокрема юридичної. Це пояснюється тим, що медіатор сприяє укладенню медіаційної угоди, яка не може містити положень, які порушують законодавство, а також спрямовує сторони на прийняття того чи іншого рішення, яке в подальшому матиме суттєві юридичні наслідки для них обох. На нашу думку, таке зауваження цілком відповідає зарубіжній практиці, оскільки наявність юридичної освіти, а іноді і психологічної, є обов'язковою умовою отримання статусу медіатора. Таким чином, ми повністю підтримуємо закріплення на нормативному рівні вимоги про наявність професійної освіти серед медіаторів.

Більш конкретно слід врегулювати у проекті питання ведення реєстру медіаторів, в який вносяться дані про всіх осіб, які наділені повноваженнями здійснювати медіаторську діяльність. Слід також доповнити проект визначенням підстав, з яких медіатор може бути позбавлений права на здійснення відповідної діяльності та виключений із відповідного реєстру.

Головне управління зауважило на потребі детальніше визначитися у з питаннями медіаторського самоврядування, зокрема, чи зобов'язаний медіатор бути членом Медіаторської палати України; з його правами та обов'язками як члена названої палати; з порядком проведення Всеукраїнського з'їзду медіаторів та прийняттям ним рішення; з правовим статусом Медіаторської палати України; з тим, які органи утворюється та діють

у складі Медіаторської палати України та порядком прийняття ними рішення; з строком повноважень Президента Медіаторської палати України та підставами його припинення тощо. Дійсно, оскільки законопроект затверджує принцип незалежності та самоврядності медіаторів, то необхідно забезпечити законодавчі механізми захисту цієї незалежності та самоврядної діяльності. Тому важко не погодитися із аргументами Управління щодо доповнення проекту відповідними нормами.

Виходячи з вищезазначених зауважень, Головне управління не рекомендувало даний законопроект до прийняття Верховною Радою України. Тому, він і не був прийнятий. До того ж, 03.07.2013 р. було зареєстровано альтернативний законопроект № 2425а-1.

До законопроекту № 2425а-1 Головне науково-експертне управління Верховної Ради України також зробило низку зауважень. Більшість із них є аналогічними до пропозицій, висловлених щодо законопроекту № 2425а-1, проте в межах роботи ми зупинимося лише на специфічних зауваженнях.

По-перше, на думку Головного управління, в проекті слід уточнити, що у разі відкриття провадження у справі про розірвання шлюбу подружжя можуть відмовитися від проведення сімейної медіації, а також конкретизувати, хто саме і на підставі чого робить висновок про те, що дитина незалежно від її віку може бути стороною сімейної медіації.

По-друге, на думку управління, у проекті недостатньо чітко врегульовані питання професійної підготовки медіаторів та організації їх професійної діяльності. Зокрема, сумнівною з огляду на відсутність у осіб, які не досягли 18 років, необхідного досвіду та знань, виглядає пропозиція про надання їм права проводити медіацію для односторонніх. Очевидно, що неповнолітні можуть бути учасниками ко-медіації, ознаки якої були визначені нами раніше. Варто було б визначитися у проекті щодо поєднання медіації з адвокатською діяльністю.

По-третє, законопроект містить досить широкий перелік документів, які засвідчують наявність спеціальної підготовки у медіатора (диплом, сертифікат, свідоцтво тощо). На думку управління, така різноманітність варіантів документів видається необґрунтованою. Процес підготовки медіаторів має бути уніфікованим по всій території України з метою забезпечення одноманітності їх підготовки. Крім того, доречним було б уточнити, що виданий за межами України документ, який підтверджує проходження медіатором відповідної підготовки, має бути визнаний в Україні.

По-четверте, на думку управління, окремі положення проекту щодо процедури медіації вимагають певного доопрацювання. Зокрема, слід визначитися з місцем у цій процедурі медіаційного застереження та його співвідношення з угодою про медіацію. Не зовсім зрозуміло, яким чином положення угоди про медіацію можуть регулювати умови медіаційної угоди, як це передбачено відповідною нормою проекту. Крім цього, навряд чи доцільно перераховувати у цій угоді представників сторін, оскільки це може ускладнити їх заміну. До того ж, на думку управління, доречно було би визначити долю медіаційної угоди та звіту про медіацію у випадку, коли медіація проводиться до відкриття відповідного судового провадження.

Нарешті, на думку управління, медіаційна угода, яка укладається при судовій медіації в цивільному процесі України, за своєю природою є мировою угодою і має укладатися за відповідними правилами. В цілому, ми погоджуємося із зазначеними зауваженнями, але вважаємо, що даний проект може бути прийнятий Верховною Радою України за основу як Закон України «Про медіацію».

З метою врегулювання даного питання необхідно більш детально сформулювати чи окреслити основні складові для подальшого втілення 1) створення центрів професійної підготовки медіаторів, 2) формування реєстру професійних медіаторів, 3) розробка процесуальних механізмів взаємодії медіації з судочинством (прийняття закону про медіацію).

На сьогодні існує два законопроекти про медіацію № 2480 від 27.03.2015 року [9] та № 2480-1 від 09.04.2015 р. [10] які зареєстровано у Верховні Раді України.

Так у ВР зареєстрований законопроект № 2425а-1 про медіацію, ініційований нардепами-регіоналами С.Ківаловим та В.Развадовським. Даний проект – це доопрацьований варіант торішнього законопроекту про медіацію № 10301-1 (авторами були С.Ківалов і В.Бондик). Метою законопроекту є введення на законодавчому рівні інституту медіації в Україні, створення правових умов для застосування процедури медіації. Документ визначає правові основи запровадження проведення позасудової процедури врегулювання конфліктів за взаємною згодою сторін конфлікту (медіації) і за участю посередника (медіатора), визначає її принципи і порядок проведення медіації, а також правовий статус медіатора. Законопроект складається з семи розділів, в яких визначаються принципи організації медіації в Україні; статус медіатора, його права та обов'язки, а також відповідальність; самоврядування медіаторів; регламентація процедури медіації від її ініціювання до моменту припинення. Крім того, для визначення особливостей застосування процедури медіації в окремих категоріях справ проектом закону пропонується внести зміни до КЗпП, КК, КПК, ЦПК, ГПК, КАС і Закон «Про виконавче провадження».

Аналіз зазначених проектів дає можливість зробити низку висновків про перспективи запровадження процедури медіації в цивільному процесі України.

На нашу думку, в проекті № 2480-1 суспільні відносини щодо медіації, зокрема, в цивільному процесі України врегульовуються більш повно. Тим не менш, на наш погляд, під час підготовки остаточної редакції проекту до прийняття в цілому можуть бути використані окремі положення проекту № 2480. Зокрема, маються на увазі норми щодо незастосування процедури медіації в цивільному процесі України для вирішення конфліктів (спорів), якщо вони стосуються чи можуть зачіпати інтереси третіх осіб, які не беруть участь у медіації; визначення інформації, що стала відома під час проведення медіації з цивільно-правових спорів, щодо яких застосовується правило конфіденційності тощо.

Ці проекти, що зареєстровано у Верховні Раді «про медіацію» № 2480 від 27.03.2015 року та № 2480-1 від 09.04.2015 р. на якими працюють робочі групи враховуючи досвід та помилки попередніх законопроектів сподіваємось на напрацювання кращих варіантів за попередні.

Підсумовуючи, маємо констатувати, що на сьогоднішній момент медіація в Україні існує «на громадських засадах». Основною проблемою законодавчого регулювання медіації в цивільному процесі. Можливо, законодавче закріплення медіації підвищить довіру до даного інституту і медіація зможе стати ефективним інструментом вирішення спорів в Україні. Необхідність законодавчо врегулювати таку процедуру є предметом обговорення в експертному середовищі вже тривалий час, але перші просування в даному напрямку відбулися зовсім нещодавно.

Серед позитивних тенденцій у регулюванні медіації в цивільному процесі України слід відзначити те, що протягом останніх п'яти років народними депутатами України була розроблена низка проектів Законів, що були покликані врегулювати досліджуване нами питання. Тим не менш, відсутність політичної волі у цій сфері не дозволила сформулювати текст повноцінного документа, що міг бути прийнятий Верховною Радою України. Однак, популярність інституту медіації у світі, а також у прогресивних наукових і практичних колах в Україні, на нашу думку, призведе до запровадження зазначеного способу альтернативного вирішення спорів у цивільному процесі України найближчим часом.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт щодо впровадження присудової медіації у 4-х пілотних судах України [Електронний ресурс]. – Київ.: Український центр порозуміння. – 2010 р. – Режим доступу: <http://www.commonground.org.ua>.

2. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011 р. – № 1 (5). – С. 158-173.
3. Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про медіацію» № 2425а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
4. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіації в Україні // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – Київ. – № 19. – С. 1-4.
5. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – № 30. – С. 141.
6. Михальський Ю. Інститут медіації в Україні та за кордоном // Юридична газета. – Київ. – 2011. – № 5 (270). – С. 15-18.
7. Медіація в цивільних, сімейних та господарських спорах України: сьогодення та майбутнє / реком. А. Залара, експерта Ради Європи. – Київ: [б. в.], 2007. – 167 с.
8. «Про медіацію»: проект Закону України, реєстраційний номер 8137 від 21.02.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
9. Проект Закону України про медіацію № 2480 від 27.03.2015 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
10. Проект Закону України про медіацію № 2480-1 від 09.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
11. Худякова Т.М. опыт внедрения медиации в Украине [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mediator-tm.com>.
12. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004 р. – № 40, ст. 492.

ПРИРОДА НАДЗВИЧАЙНИХ ЗАКОНІВ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Барчук А.О.

(здобувач Національної академії внутрішніх справ)

***Анотація.** В статті проаналізовано існуючі в науковій літературі основні погляди та підходи науковців на розуміння та характеристику причин і підстав прийняття надзвичайного законодавства, на основі чого автором виокремлюються та характеризуються причини прийняття та природа надзвичайних законів як самостійної правового категорії.*

***Ключові слова:** закони, надзвичайні закони, надзвичайне законодавство, природа надзвичайних законів.*

***Аннотация.** В статье проанализированы существующие в научной литературе основные взгляды и подходы ученых к пониманию и характеристике причин и оснований принятия чрезвычайного законодательства, на основе чего автором определяются и характеризуются причины, а также природа чрезвычайных законов как самостоятельной правовой категории.*

***Ключевые слова:** законы, чрезвычайные законы, чрезвычайное законодательство, природа чрезвычайных законов.*

Emergency laws of nature: formulation of the problem

The emergence of various kinds of critical situations vulnerable to the negative effects that too often require appropriate level of regulation which, in our opinion, may be made subject to the adoption of emergency laws.

Considering the possible scientific approaches to state that:

- Distinction not made by scientists such categories as "reason," "preconditions" and the factors of disasters, emergency or adopt emergency laws. Basically, these terms are used as identical;
- Understanding of adoption issues emergency laws implemented in the context of isolating the causes and reasons that are entirely natural – Industrial and / or social – political content (nature);
- The reasons and grounds for the adoption of emergency legislation may be ordinary or complex, purportedly the possibility of an emergency or a state of emergency in the presence of one reason or complex.

Summarizing doctrinal understanding of the reasons for the emergency laws, it is appropriate to point out that in the legal literature have developed quite controversial approaches to understanding the causes and reasons adoption of emergency laws, due to such features as dynamic and riznovariatynnistyu for informative nature critical and difficult situations and circumstances occur in the life of society, the state and the surrounding environment; neglect at the doctrinal level, all related factors affecting the appearance of causality critical situations, or vice versa isolating factors that do not always lead to the objective necessity of emergency.

***Keywords:** laws, emergency laws, emergency laws, nature of emergency laws.*

***Вступ.** Динаміка суспільного життя, інтенсифікація міжнародної співпраці, поширення інноваційних технологій, вдосконалення інформатизації, застосування*